Sosiaali- ja terveysministeriö

16.2.2026

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta pyytää STM:ltä lisäselvitystä 16.2.2026 klo 14 mennessä.

Asia: HE 113/2025 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi sosiaalihuoltolain, ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista annetun lain ja sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain muuttamisesta
https://www.eduskunta.fi/pdf/HE+113/2025

Lisäselvitystä pyydetään: **1)** HE 113/2025:ssa ehdotetun sääntelyn soveltamisala, **2)** miten uusimmat STM:n ehdottamat pykälämuutokset vaikuttavat ehdotetun sääntelyn soveltamisalaan mukaan lukien lastensuojelu ja vammaispalvelut (ml. kehitysvammaisten erityishuolto). **3)** Lisäksi STM:tä pyydetään toimittamaan valiokunnalle STM:n PeVille antama 5.11.2025 päivätty lisäselvitys.

Sosiaali- ja terveysministeriö kiittää lisäselvityspyynnöstä. Ministeriö toteaa, että se on toimittanut sosiaali- ja terveysvaliokunnalle useita vastineita ja lisäselvityksiä ja näitä kaikkia sekä hallituksen esitystä HE 113/2025 vp on tulkittava kokonaisuutena. Ministeriö vastaa lisäselvityspyyntöön seuraavaa:

1) HE 113/2025:ssa ehdotetun sääntelyn soveltamisala

Ehdotettavaa 47 §:ää olisi mahdollista soveltaa, jäljempänä mainituin poikkeuksin, kaikkiin sosiaalihuollon palveluihin, koska sosiaalihuoltolaki on luonteeltaan sosiaalihuollon yleislaki. Ei ole mahdollista eikä tarkoituksenmukaista arvioida missä kaikissa sosiaalihuoltolain 14 §:n mukaisissa palveluissa voisi olla mahdollista hyödyntää teknologisia ratkaisuja. Kaikissa sosiaalihuollon palveluissa ei vielä ole käytössä teknologisia ratkaisuja eikä kaikkiin palveluihin sellaisia välttämättä tulekaan. Pykälässä lähtökohtana onkin teknologisen ratkaisun soveltuvuus asiakkaan palveluun ja että se vastaa asiakkaan tarpeisiin. Edellytyksenä on myös, että teknologisen ratkaisun soveltuvuus arvioidaan osana asiakasprosessia yhteistyössä asiakkaan ja tarvittaessa hänen omaisensa ja läheisensä tai laillisen edustajansa kanssa. Asiakkaan mielipide teknologisen ratkaisun käyttöönottoon tulee selvittää ja hänelle on selvitettävä, miten teknologisen ratkaisun käyttäminen vaikuttaa palvelun toteuttamiseen, ja mitkä ovat vaihtoehtoiset palvelun toteuttamistavat ilman teknologista ratkaisua. Asiakkaan mielipiteen ja vaihtoehtoisten palvelujen selvittämisvelvollisuus sisältyy jo nykyiseen lainsäädäntöön, mutta sen painoarvoa vahvistetaan sisällyttämällä se myös tähän, koska kyse on osin uusista palvelujen toteuttamistavoista. Palvelun vaihtoehtoisena toteuttamistapana ilman teknologiaa on mahdollista ottaa huomioon esimerkiksi se, mikä toteuttamistapa vaikuttaa asiakkaan yksityiselämän suojaan vähiten. Jos asiakas ei kykene ilmaisemaan mielipidettään, tulee noudattaa asiakaslain 9 §:ää. Asiakkaalla ei kuitenkaan ole subjektiivista oikeutta vaatia tiettyä palvelumuotoa, vaan se mitä voidaan tarjota, perustuu aina käytettävissä oleviin palvelutarpeeseen kokonaan tai osin vastaaviin muotoihin. Asiakasta ei saa jättää ilman palveluja missään tilanteessa, jos hän palveluja tarvitsee.

Lapsen oikeus osallisuuteen kaikissa häntä koskevissa asioissa on suojattu vahvasti lainsäädännöllä. Perusta kansalliselle lainsäädännölle on lapsen oikeuksien sopimuksen 12. artiklassa, jonka mukaan osallisuus on yksi kaikkea viranomaistoimintaa läpäisevä perusoikeus. Sosiaalihuollon asiakaslain 10 §:ssä säädetään alaikäisen asiakkaan asemasta. Sosiaalihuoltolain 10 §:n 2 momentin mukaan palveluja annettaessa ja niitä kehitettäessä on kiinnitettävä erityistä huomiota lasten ja nuorten tarpeisiin ja toivomuksiin. Edelleen sosiaalihuoltolain 32 §:ssä säädetään lapsen ja nuoren mielipiteestä ja toivomuksesta osana sosiaalihuollon toteuttamista. Vajaavaltaisen puhevallasta säädetään hallintolain 14 §:ssä. Lastensuojelulain 4 luvussa säädetään lapsen osallisuudesta ja lain 20 §:ssä lastensuojelun asiakkaana olevan lapsen mielipiteen selvittämisestä ja kuulemisesta.

Vammaisen henkilön osallisuuden tukemisesta asiakasprosessissa säädetään vammaispalvelulain 3 §:ssä, jonka mukaan vammaisen henkilön osallisuutta on tuettava hänen toimintakykynsä, ikänsä ja kehitysvaiheensa sekä elämäntilanteensa edellyttämällä tavalla. Vammaista henkilöä on tarvittaessa tuettava tiedon saannissa sekä oman mielipiteen muodostamisessa ja ilmaisemisessa.

Ehdotettavaa 47 §:ää sovellettaisiin siis lähtökohtaisesti kaikkiin sosiaalihuollon palveluihin, jolloin teknologisten ratkaisujen käyttäminen olisi lähtökohtaisesti mahdollista kaikissa palveluissa pykälässä säädetyin edellytyksin ja reunaehdoin.

Perustuslakivaliokunta korosti lausunnossaan (PevL 51/2025), ettei vaatimus täsmällisestä ja tarkkarajaisesta sääntelystä merkitse, että kustakin käytettävästä teknologisesta ratkaisusta olisi säädettävä yksityiskohtaisesti, vaan riittävää on ratkaisujen jaottelu ja lainsäädännöllinen eriyttäminen niiden vaikutusten kannalta. Sääntelyssä tulisi mahdollistaa myös teknologian kehittymisen huomioon ottaminen. Perustuslakivaliokunta totesi myös, että perustuslaista ei sinänsä johdu estettä nyt ehdotetulle sääntelylle, jossa nimenomaista suostumusta ei edellytetä. Valiokunta kiinnitti kuitenkin huomiota riskiin siitä, että ehdotetun sääntelyn mukaan asiakkaan voi olla hyvin vaikea kieltäytyä käyttämästä yksityisyyttään kaventavaa teknologista ratkaisua, jos hän tarvitsee esimerkiksi palveluasumista tai kotihoitoa ja pelkona on, että kieltäytyessään hän ei saa tarvitsemaansa palvelua, joka ilman teknologian käyttöä olisi järjestettävissä perusoikeuksia rajoittamatta. Valiokunnan käsityksen mukaan sääntelyä asiakkaan ja tämän laillisen edustajan mielipiteen huomioon ottamisesta teknologisten ratkaisujen käytössä on syytä tiukentaa.

Sosiaali- ja terveysvaliokunnalle 4.2.2026 toimitetuissa pykäläehdotuksissa on ehdotettu, että 47 §:n 2 momenttia edelleen tarkennettaisiin, vaikka sen sisältö sinänsä pysyisi samana verrattuna alkuperäiseen ehdotukseen. Momentin 1 ja 2 kohdassa tarkoitettuja teknologisia ratkaisuja saataisiin käyttää asiakkaan kotona tai asumispalveluissa ja 3 kohdassa tarkoitettuja ratkaisuja asiakkaan asumispalvelussa. Momentin 1 ja 2 kohdassa tarkoitetut ratkaisut tuottavat tietoa palveluntuottajalle joko asiakkaan avuntarvetta tai hänen sosiaalipalvelunsa toteuttamista varten. Näitä ovat esimerkiksi turvarannekkeet, hyvinvointirannekkeet, liikkeen tai sen puutteen tunnistimet, unenseurantalaitteet ja anturit, jotka seuraavat aktiivisuutta. Momentin 3 kohdassa tarkoitetut ratkaisut ovat ratkaisuja, joilla palveluntuottaja voisi tarkistaa asiakkaan hyvinvoinnin. Tällaisia ratkaisuja ovat esimerkiksi kamerahoivakäynnit, joita käytetään erityisesti yöaikaan. Ratkaisujen käyttäminen olisi sidottu sekä alueelliseen että ajalliseen välttämättömyyteen, ja niiden käyttämisen ylipäänsä tulisi pykälän 3 momentin mukaan olla välttämätöntä asiakkaan hoidon, huolenpidon ja turvallisuuden turvaamiseksi. Momentissa tarkoitetun ratkaisun tulisi ilmetä päätöksestä tai sopimuksesta, ja tällä vahvistetaan asiakkaan oikeusturvaa. Lisäksi 3 momentissa säädettäisiin, että lastensuojelulain nojalla sijoitetun lapsen palveluissa ei saisi käyttää 2 momentissa tarkoitettuja teknologisia ratkaisuja.

Pykälän 2 momentissa tarkoitetun teknologisen ratkaisun käytön edellytyksenä olisi siis, että se olisi välttämätöntä asiakkaan hoidon, huolenpidon ja turvallisuuden turvaamiseksi. Välttämättömyysarviointi tulisi tehdä asiakkaan oikeuksien näkökulmasta. Lisäksi se, että ratkaisun käyttö tulisi rajata alueelliseen ja ajalliseen välttämättömyyteen, turvaisi asiakkaan yksityiselämän suojaa. Myös pykälän 4 momentissa ehdotettu edellytys asiakkaan ja muun henkilön yksityiselämän ja henkilötietojen suojasta huolehtimisesta tukee sitä, että asiakkaan palvelussa käyttöön otettava teknologia puuttuu mahdollisimman vähän asiakkaan tai muun henkilön yksityiselämän ja henkilötietojen suojaan. Yhtä lailla merkityksellinen on 4 momentissa ehdotettu edellytys, että sosiaalihuollon palveluissa henkilöstön määrän tulee vastata asiakkaan tarpeisiin ja asiakkaan oikeuden inhimilliseen kohtaamiseen ja henkilökohtaiseen vuorovaikutukseen tulee toteutua.

Ministeriö tuo esiin, että 47 §:n 2 momentissa tarkoitettua teknologiaa käytetään jo nyt (kts. myös PeVL 51/2025 vp, kohta 4). Teknologian käyttöönotossa nykytilassa saatetaan edellyttää asiakkaan suostumusta, ja on tiedossa valvontakäytäntöä (kts. myös HE 113/2025 vp, kappale 2.9), jonka mukaan asiakkaan

puolesta suostumusta ei voi antaa asiakkaan omainen tai läheinen. Tällaisessa tilanteessa teknologiaa ei siis ole tällä hetkellä mahdollista käyttää. Hyvin usein on kyse tilanteesta, jossa asiakas ei kykene ymmärtämään suostumuksen merkitystä, mutta teknologia soveltuisi hänen palveluunsa ja sen käyttö olisi välttämätöntä hänen hoitonsa, huolenpitonsa ja turvallisuutensa turvaamiseksi. Ehdotetun 47 §:n 2 momentissa tarkoitetun teknologian käytön tulisikin perustua lakiin ja sen nojalla tehtyyn välttämättömyysarviointiin, mutta ottaen myös huomioon asiakkaan etua koskevat säännökset.

Ministeriö toteaa, että perustuslakivaliokunta ei lausunnossaan 51/2025 vp ottanut kantaa ehdotuksen soveltamisalaan tai havainnut siinä ongelmia.

Ehdotettavaa 48 §:ää sovelletaan kaikkiin sosiaalihuollon toimintayksiköiden yhteisiin tiloihin. Pykälässä tarkoitettua teknistä valvontaa ei kuitenkaan saa toteuttaa asiakkaan kodissa, henkilökohtaisessa asuinhuoneistossa tai saniteettitiloissa eikä muissa tiloissa, joiden katsotaan kuuluvan kotirauhan piiriin. Saniteettitiloissa olisi kuitenkin sallittua käyttää ratkaisuja, jotka kulkevat asiakkaan mukana ja ratkaisuja, jotka eivät avaa kuvayhteyttä palveluntuottajaan. Yhteisten tilojen saniteettitiloissa olisi siis mahdollista käyttää esimerkiksi turvamattoa. Sosiaalihuoltolain 3 §:n mukaan toimintayksiköllä tarkoitetaan julkisen tai yksityisen palveluntuottajan ylläpitämää toiminnallista kokonaisuutta, joka toteuttaa sosiaalipalveluja palveluntuottajan tiloissa tai asiakkaan kotona. Asiakkaan koti ja henkilökohtainen asuinhuoneisto rajautuvat siis pois pykälän soveltamisalasta, sillä ne kuuluvat kotirauhan suojan piiriin.

Perustuslakivaliokunta totesi lausunnossaan (PeVL 51/2025), että sosiaalihuoltolain 48 §:ssä tarkoitetut toimintayksikön yhteisessä käytössä olevat tilat voivat olla sääntelyn laajan soveltamisalan vuoksi varsin moninaisia. Vaikka ainakin osassa toimintayksiköistä oleskelun peruste, luonne ja ajallinen kesto poikkeavat merkittävästikin valiokunnan aikaisemmin arvioimista tilanteista, edellä kuvattu lausuntokäytäntö huomioon ottaen on perusteltua arvioida tällaisten tilojen jäävän kotirauhan suojan ulkopuolelle.

Ehdotettavaa sosiaalihuoltolain 39 §:ää eli hyvinvointialueen arviointivelvollisuutta sovellettaisiin kaikkiin sosiaalihuollon palveluihin, lukuun ottamatta lastensuojelun palveluja. Lastensuojelulain 30 §:ssä säädetään asiakassuunnitelmasta eikä pykälässä viitata sosiaalihuoltolain 39 §:ään. Lastensuojelulain asiakkaana olevalle asiakkaalle tehdään siis asiakassuunnitelma 30 §:n mukaisesti. Arviointivelvollisuuden soveltumista lastensuojelulain mukaiseen asiakasprosessiin voitaisiin arvioida lastensuojelulain kokonaisuudistuksen yhteydessä. Vammaispalvelulain palvelutarpeen arviointia ja asiakassuunnitelmaa koskevassa 4 §:ssä viitataan sosiaalihuoltolain 39 §:ään. Arviointivelvollisuus koskisi siten myös vammaispalvelulain mukaista asiakasprosessia. Vanhuspalvelulain 16 §:ssä säädetään asiakassuunnitelmasta ja pykälään ehdotetaan vastaavaa muutosta kuin sosiaalihuoltolain 39 §:ään. Näin arviointivelvollisuus toteutuisi myös osana vanhuspalvelulaissa säädettyä asiakasprosessia.

2) **Miten uusimmat STM:n ehdottamat pykälämuutokset vaikuttavat ehdotetun sääntelyn soveltamisalaan mukaan lukien lastensuojelu ja vammaispalvelut (ml. kehitysvammaisten erityishuolto)**

Kuten edellä vastauksessa on todettu, sovellettaisiin 47 §:ää lähtökohtaisesti kaikkiin sosiaalihuollon palveluihin, mutta 2 momentissa tarkoitetut ratkaisut olisivat sallittuja vain tietyin reunaehdoin.

Lastensuojelulain nojalla sijoitettujen lasten palveluissa ei saisi käyttää 47 §:n 2 momentissa tarkoitettuja ratkaisuja. Jos tällaisten ratkaisujen käyttäminen lastensuojelulain nojalla sijoitettujen lasten palveluissa olisi tarpeen, tulisi se selvittää erikseen ja siitä tulisi säätää erikseen. Lastensuojelulain nojalla sijoitetun lapsen kuten muutoinkin lapsen palveluissa saisi kuitenkin käyttää muunlaisia teknologisia ratkaisuja, jos pykälän 1 momentissa säädetyt edellytykset täyttyvät. Myös pykälän 4 momentissa säädetyt edellytykset olisi huomioitava. Alaikäisen asiakkaan asemasta säädetään asiakaslain 10 §:ssä.

Vammaispalveluissa, mukaan lukien kehitysvammaisten erityishuollossa, olisi mahdollista käyttää teknologisia ratkaisuja. Myös 47 §:n 2 momentissa tarkoitetut teknologiset ratkaisut olisivat mahdollisia vammaisen henkilön kotona tai asumispalveluissa. Ministeriö korostaa, että näissäkin tilanteissa teknologisen ratkaisun tulee soveltua asiakkaan palveluun. Lisäksi olisi noudatettava mitä erityislainsäädännössä, kuten kehitysvammaisten erityishuollosta annetussa laissa, säädetään.

3) Lisäksi STM:tä pyydetään toimittamaan valiokunnalle STM:n PeVille antama 5.11.2025 päivätty lisäselvitys.

Ministeriö antaa sosiaali- ja terveysvaliokunnalle kyseisen lisäselvityksen.